

UZASADNIENIE

W dniu 23 kwietnia 2014 r. powódka T. W. wystąpiła przeciwko E. W. z pozwem (k. 4-6; data prezentaty) żądając zasądzenia:

1. tytułem zachowku kwoty (...)zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 05.03.2014 r. do dnia zapłaty;
2. odsetek od zaległych odsetek od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty;
3. kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych (k. 4-6).

Wskazała, iż na podstawie testamentu stała się spadkobiercą zmarłej matki S. C. w 1/2 części spadku, ale w majątku spadkowym nie pozostały żadne aktywa, ponieważ za życia zmarła darowała pozwanej jedyny składnik swojego majątku - lokal mieszkalny nr (...) przy ul. (...) w W.. Wartość przedmiotowego lokalu wynosi obecnie (...) zł i została ustalona w oparciu o ceny podobnych lokali na tym terenie. W ocenie powódki lokal ten stanowi majątek spadkowy, a powódce służy, tytułem zachowku, roszczenie o zapłatę kwoty (...) zł, będącej 1/4 wartości przedmiotowego lokalu.

W odpowiedzi na pozew z 01 lipca 2014 r. (k. 27-30) pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów postępowania, w tym ewentualnych kosztów zastępstwa procesowego.

Podniosła, że jej zdaniem, do masy spadkowej nie należy doliczać lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W., bowiem spadkodawczyni postanowiła za życia podzielić pomiędzy córki swój majątek - pozwanej pozostawiła mieszkanie nr (...) ul. (...) w W., a powódce darowała kwotę (...) zł tytułem równowartości połowy wartości przedmiotowego lokalu.

W ocenie pozwanej, powódce nie należy się zachówek, bowiem otrzymała od spadkodawczyni za jej życia równowartość należnego jej zachowku, w postaci licznych darowizn, tj.:

- w dniu 06 sierpnia 2003 r. wyżej wskazaną kwotę (...) zł,
- w dniu 23 maja 1998 r. działkę nr (...) położoną na terenie Pracowniczego Ogrodu Działkowego (...) w W. o powierzchni (...) m⁽⁽²⁾⁾, której wartość pozwana oszacowała na kwotę (...) zł,
- złoto (dwa złote pierścionki, dwie obrączki i jeden bardzo duży złoty pierścień), którego wartość pozwana oszacowała na kwotę ok (...)zł,
- 2 miejsca w grobie (...) na cmentarzu parafialnym Rzymsko-Katolickiej Parafii Św. M. M. przy ul. (...) w W..

Pozwana wskazała też, że w 1975 r. przepisała na powódkę swoją książeczkę mieszkaniową, której wartość wynosiła wówczas(...)zł.

Zaznaczyła ponadto, że poniosła koszty pogrzebu spadkodawczyni w wysokości (...) zł (k. 44-46).

W ocenie pozwanej uwzględnienie powództwa o zachówek byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, bowiem powódka nie interesowała się spadkodawczynią, a nadto spadkodawczyni za życia dokonała sprawiedliwego podziału swego majątku pomiędzy córki.

W piśmie z 12 lutego 2015 r. (k. 100) powódka wskazała, że cena za m⁽⁽²⁾⁾ lokali w tej okolicy wynosi (...) zł, zatem jeśli Sąd uzna wartość lokalu na kwotę (...) zł, to powódka modyfikuje pozew do kwoty (...)zł.

Pismem z 27 lutego 2015 r. (k. 102-104) pozwana oszacowała wartość lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) na kwotę około(...)zł. Wskazała, że średnia cena mieszkania wystawionego na sprzedaż na rynku wtórnym w dzielnicy (...) w roku 2014 wynosiła(...) zł za 1 m⁽⁽²⁾⁾.

Ponadto podniosła, że wartość nieruchomości powinna być ustalona według stanu z chwili jej przekazania pozwanej, bowiem w przedmiotowym lokalu, jak i w bloku, w którym zlokalizowane jest mieszkanie, dokonano wielu remontów, których koszt został pokryty w całości przez pozwaną. Do przedmiotowych kosztów pozwana zaliczyła comiesięczne koszty funduszu remontowego, jak i koszty kredytu zaciągniętego przez Wspólnotę celem dokonania poszczególnych remontów, które w całości obciążają właścicieli lokali oraz koszt zakupu materiałów budowlanych na remont lokalu nr (...) przy ul. (...).

Pozwana załączyła do pisma faktury za materiały budowlane przeznaczone na remont lokalu przy ul. (...) (k. 117-159).

Wskazała, iż wartość nieruchomości, po uwzględnieniu kosztów remontu w wysokości (...)zł, wynosi (...) zł.

W ocenie pozwanej w skład masy spadkowej wchodzi:

1. złoto pozostawione przez spadkodawczynię powódce;
2. koszty pogrzebu w wysokości (...) zł w całości poniesione przez pozwaną (ofiara na cele religijne i liturgiczne: (...)zł, wykonanie usługi murarskiej w celu pochowania spadkodawczyni S. C.: (...)zł), opłata za obrzędy pogrzebowe: (...) zł, stypa zorganizowana przez pozwaną i jej męża: (...) zł.
3. działka nr (...) położona na terenie Pracowniczego Ogrodu Działkowego w W. o powierzchni (...) m² darowana powódce w 1998 r;
4. darowizna gotówkowa dokonana przez spadkodawczynię na rzecz powódki 06 sierpnia 2003 r. w kwocie(...) zł;
5. koszty wykupu 3 grobów na cmentarzu parafialnym Parafii Św. M. M. przy ul. (...) (2 groby przeznaczone są na rzecz powódki, zaś 1 grób na rzecz pozwanej). Zgodnie z wiedzą pozwanej obecna wartość jednego grobu z wykopem to równowartość około(...) zł. Do masy spadkowej należy doliczyć również koszty nagrobka do kwoty (...)zł.

W piśmie z 01 kwietnia 2015 r. pozwana oszacowała wartość działki nr (...) położonej na terenie Pracowniczego Ogrodu Działkowego w W. o powierzchni (...) m² na kwotę (...) zł na podstawie ofert sprzedaży podobnych działek.

Sąd ustalił, co następuje.

S. C. była matką pozwanej i powódki. Zmarła 7 września 2004 r.

Spadkodawczyni 23 maja 1998 r. zrzekła się na rzecz powódki działki nr (...) położonej na terenie Pracowniczego Ogrodu Działkowego(...) w W. o powierzchni (...) m⁽⁽²⁾⁾. Przedmiotowa działka przydzielona została powódce w użytkowanie bezterminowo (podanie spadkodawczyni z 23 maja 1998 r. – k. 35, deklaracja przystąpienia do (...) Związku (...) podpisana przez powódkę – k. 36; akt przydziału działki pracowniczey w użytkowanie – k. 37).

Pozwana wraz z powódką nabyły na podstawie testamentu notarialnego z 19 września 2000 r. (rep. (...)) spadek po zmarłej 07 września 2004 r. w W. spadkodawczyni S. C., w 1/2 części spadku każda z nich (prawomocne postanowienie SR dla (...)w W. z 19 listopada 2013 r., sygn. akt I Ns 849/13 - k. 8).

Pozwana jest właścicielką lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W.,

o powierzchni użytkowej 46,85 m². Z własnością lokalu związany jest udział w nieruchomości wspólnej, którą stanowi prawo użytkowania wieczystego terenu pod budynkiem oraz części budynku i innych urządzeń, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali

w wysokości (...) (odpis zwykły księgi wieczystej KW nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy dla W. X Wydział Ksiąg Wieczystych, k 9-11).

Pozwana otrzymała powyższy lokal od spadkodawczyni za jej życia w drodze umowy darowizny z 21 lipca 2003 r. Strony określiły wartość darowizny na kwotę (...) zł (akt notarialny z 21.07.2003 r. rep. (...)).

W tym samym dniu pozwana, będąc wdzięczna spadkodawczyni, złożyła oświadczenie woli w przedmiocie bezpłatnego dożywotniego zamieszkiwania spadkodawczyni w przedmiotowym lokalu i zapewnienia jej dożywotniej opieki (oświadczenie pozwanej z 21 lipca 2003 r. - k. 31).

W dniu 06 sierpnia 2003 r. spadkodawczyni podarowała drugiej córce - powódce kwotę (...) zł tytułem równowartości połowy wartości lokalu nr (...) mieszczącego się przy ul. (...) w W. (oświadczenie spadkodawczyni z 06 sierpnia 2003 r. - k. 32-33).

Pismem z 21 lutego 2014 r. powódka wezwała pozwaną do polubownego uregulowania należności, w wysokości (...) zł tytułem przysługującego jej zachowku (pismo - k 15). Wezwanie pozostało bez odzewu.

Do masy spadkowej należy:

1) lokal mieszkalny nr (...) przy ul. (...) w W. darowany powódce o wartości: wg powódki - (...) zł, wg pozwanej – (...) zł,

2) kwota (...) zł, która w IV kwartale 2014 r. stanowiła równowartość (...) zł przy przyjęciu wskaźnika (...) dla przeciętnego wynagrodzenia w III kwartale 2003 r. [Komunikat Prezesa GUS z 13.11.2003 r. – M.P. (...); komunikat w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w pierwszym kwartale 2015 r. opublikowany będzie dopiero w maju 2015 r.]

((...) zł przeciętnego wynagrodzenia w III kwartale 2003 r. = (...) natomiast w IV kwartale 2014 r. – przeciętne wynagrodzenie wyniosło (...) zł [Komunikat Prezesa GUS z 12.11.2014 r. – (...), co pomnożone przez wskaźnik (...) daje kwotę(...) zł),

3) działka nr (...) położona na terenie Pracowniczego Ogrodu Działkowego

w W. o powierzchni(...) m⁽⁽²⁾⁾ o wartości (...) zł,

4) 3 groby po (...) zł, z czego dwa darowane powódce, tj. (...) zł, jeden darowany pozwanej – (...) zł,

co razem stanowi kwotę (...) zł – przy przyjęciu podanej przez powódkę wartości rynkowej lokalu darowanego pozwanej.

Sąd nie wliczał do masy spadkowej ewentualnej biżuterii, jaką powódka mogła uzyskać od matki za jej życia. Nie wykazane zostało bowiem, iż darowizny te przekraczały drobne, zwyczajowo przyjęte oraz w jakim czasie zostały dokonane.

Od powyższego należy odliczyć:

1) długi spadkowe związane z pogrzebem matki, wykazane przez pozwaną w kwocie (...) zł: ofiara na cele religijne i liturgiczne ((...) zł), wykonanie usługi murarskiej w celu pochowania spadkodawczyni S. C. ((...) zł), opłata za obrzędy pogrzebowe ((...) zł) (k. 44-46),

2) koszty remontu lokalu przy ul. (...) w 2004 i 2005 roku przyczyniające się do podwyższenia jego wartości, zgodnie z przedstawionymi fakturami - (...) zł,

co w sumie stanowi (w zaokrągleniu) kwotę (...) zł

Od kwoty (...) zł należało odjąć kwotę (...) zł, co stanowi kwotę (...) zł wartości czystego spadku. Kwota ta podzielona na 4, daje wartość zachowku (w zaokrągleniu) w kwocie (...) zł.

Pozwana otrzymała od spadkodawczynie za jej życia:(...).

Powyższe Sąd ustalił na podstawie uprzednio powołanych dokumentów i poczynił następującą ocenę materiału dowodowego.

Część istotnych dla sprawy dokumentów przedstawiona została przez strony w niepoświadczonych kopiach, lecz strony nie kwestionowały zgodności kopii z oryginałami, ani też nie zażądały od przeciwnika złożenia oryginału dokumentu (art. 129 § 1 k.p.c.). Sąd też, zgodność kopii dokumentów z ich oryginałami (a więc i treść dokumentów oryginalnych) uznać można za bezsporną.

Sąd zważył, co następuje.

Powództwo jako niezasadne, podlegało oddaleniu.

W pierwszej kolejności należy jednak wskazać, iż zarzut pozwanej jakoby roszczenie powódki uległo przedawnieniu jest niezasadny, a sprawę niniejszą należało rozpoznać merytorycznie. Zgodnie z art. 1007 § 1 k.c. roszczenia uprawnionego z tytułu zachowku przedawniają się z upływem lat 5 od ogłoszenia testamentu. W niniejszej sprawie otwarcia i ogłoszenia testamentu notarialnego S. C. dokonano w dniu 19 listopada 2013 r. w Sądzie Rejonowym dla (...) w W. sygn. akt I Ns 849/13. Pozew natomiast, wniesiony został w kwietniu 2014 r.

Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (art. 991 § 2 k.c.).

Sąd ustalił, że powódka jako spadkobierca ustawowy po zmarłej matce, należy do grupy osób wskazanych w art. 991 § 1 k.c., a zatem uprawnionych do żądania zachowku w $\frac{1}{2}$ swego udziału spadkowego, czyli w $\frac{1}{4}$ części wartości spadku wyliczonego na dzień otwarcia spadku.

Zasadniczą kwestią w niniejszej sprawie było ustalenie majątku spadkowego, od którego należało liczyć wartość zachowku dla powódki i ustalenie, czy i w jakiej wysokości powódka otrzymała darowizny, które należy zaliczyć na poczet przysługującego jej zachowku.

Pozwana wskazała, że spadkodawczynie, za życia dokonała sprawiedliwego podziału swojego majątku.

Stała na stanowisku, że zawarta ze spadkodawczynią umowa, mocą której otrzymała własność lokalu przy ul. (...) nie była umową darowizny ale umową dożywocia, ponieważ pozwana złożyła oświadczenie, że zapewni spadkodawczynie bezpłatną dożywotnią opiekę i zamieszkiwanie w lokalu przy ul. (...).

Należało uznać jednak, że zawarta pomiędzy S. C. a pozwaną umowa była umową darowizny. Sąd wprawdzie miał na uwadze, że zgodnie z art. 65 k.c., oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje i, że w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu, niemniej jednak uznał, że zebrany w sprawie materiał dowodowy nie pozwala przyjąć, że zamiarem S. C. było zawarcie umowy dożywocia.

Zgodnie z art. 888 § 1 k.c. przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku. Zgodnie zaś z treścią art. 908 k.c. przy umowie dożywocia, w zamian za przeniesienie własności nieruchomości, nabywca zobowiązuje się zapewnić zbywcy dożywcio utrzymanie i zobowiązuje się przyjmując zbywcę jako domownika, dostarczać mu wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz sprawić mu własnym kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Umowa o dożywocie ma zatem charakter odpłatny, chociaż nie zawsze zachodzi ekwiwalentność świadczeń, zaś umowa darowizny jest umową pod tytułem darmym.

W ocenie Sądu, wolą darczyńcy – S. C. było obdarowanie pozwanej danym lokalem. Dlatego oświadczenie obdarowanej E. W. nie czyni zawartej pomiędzy spadkodawczynią a pozwaną umowy, umową dożywocia. Wolą darczyńcy było nieodpłatne przekazanie własności. To obdarowana, będąc wdzięczna złożyła oddzielne oświadczenie woli w przedmiocie zamieszkiwania darczyńcy w przedmiotowym lokalu i zapewnienia opieki. Natomiast darczyńca – matka nie uzależniła przekazania własności od jakiegokolwiek świadczenia.

Ustalenie substratu zachowku wymagało przede wszystkim określenia czystej wartości spadku. Czysta wartość spadku stanowi różnicę pomiędzy stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, według ich stanu z chwili otwarcia spadku, i cen z chwili orzekania o zachowku (por. uchwałę SN(7) - zasadę prawną - z 26 marca 1985 r. III CZP 75/84), a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych, z pominięciem jednak długów wynikających z zapisów i poleceń.

Zgodnie z art. 922 § 3 k.c. koszty pogrzebu spadkodawcy należy traktować jako dług spadkowy. Pozwana wykazała, że poniosła koszty w związku z pogrzebem matki w wysokości 2 007 zł (k. 44-46).

Pozwana w toku procesu wskazywała również, że przeprowadzając remont lokalu przy ul. (...) przyczyniła się do podwyższenia wartości nieruchomości. Koszty poniesione przez pozwaną na remont mieszkania w latach 2004 i 2005 - zgodnie z przedstawionymi fakturami - wynosiły (...) zł i miały wpływ na zwiększenie wartości nieruchomości. Sąd za zasadne uznał odliczenie od wartości spadku jedynie tej udowodnionej kwoty.

Mając powyższe na uwadze Sąd określił czystą wartość spadku na kwotę (...) zł.

Dla ustalenia substratu zachowku, należało uwzględnić wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę, bez względu na to, czy były one uczynione na rzecz spadkobierców uprawnionych do zachowku, czy też innych osób.

Zgodnie z art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku darowizny i zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę.

Pewne jednak darowizny zostały wyłączone od doliczania, w szczególności drobne, zwyczajowo przyjęte. W tym przypadku za takowe Sąd uznał darowane złote przedmioty (biżuterię) wskazywane przez pozwaną. Skoro zdaniem pozwanej w skład masy spadkowej wchodziło również złoto pozostawione przez spadkodawczynię powódce, powinna wykazać, iż te darowizny miały nadzwyczajny charakter lub ich wartość znacznie przekraczała przeciętną, jednakże mimo ciężącego na niej - zgodnie z treścią art. 6 k.c. - obowiązku wskazania dowodów dla stwierdzenia faktów, z których wywodzi skutki prawne, nie złożyła żadnych dowodów na tę okoliczność.

Natomiast zgodnie z art. 996 k.c. na należny powódce zachówek należało zaliczyć dokonane przez spadkodawczynię na jej rzecz darowizny.

Wartość przedmiotu darowizny na potrzeby doliczenia oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku (art. 995 k.c.).

Pozwana stała na stanowisku, że na poczet należnego powódce zachowku należy zaliczyć darowiznę pieniężną dokonaną przez spadkodawczynię na rzecz powódki 06 sierpnia 2003 r. w kwocie (...)zł.

W ocenie Sądu wnioski ten jest słuszny. Jak wynika z oświadczenia złożonego przez samą spadkodawczynię darowała ona powódce kwotę (...) zł tytułem - w jej ocenie

- równowartości połowy lokalu mieszkalnego przy ul. (...). Powódka w toku niniejszej sprawy nie kwestionowała tej okoliczności.

W ocenie Sądu wartość należnego powódce zachowku powinna być obniżona o powyższą darowiznę przy zastosowaniu waloryzacji określonej wyżej w stanie faktycznym.

Pozwana podnosiła w toku procesu, że spadkobierczyni przekazała powódce 23 maja 1998 r. działkę nr (...) położoną na terenie Pracowniczego O. Działkowego

w W. o powierzchni (...) m⁽²⁾). Wartość tej działki pozwana oszacowała na kwotę (...)zł. Z załączonej do akt dokumentacji wynika, że powódce została przedmiotowa działka przydzielona w użytkowanie bezterminowo (k. 37). Rozumowanie pozwanej było zatem zasadne, zaś wartość działki nie została zakwestionowana przez powódkę.

W ocenie Sądu należało też zaliczyć na poczet masy spadkowej koszt wykupu przez matkę stron 3 grobów na cmentarzu parafialnym Parafii Św. M. M.. W ocenie pozwanej wartość jednego grobu z wykopem wynosi (...) zł oraz koszt nagrobka do kwoty (...) zł. Również te twierdzenia nie zostały zakwestionowane przez powódkę.

Zgodnie z tak ustalonymi wartościami stanu czystego spadku i wysokości zachowku, przy przyjęciu nawet wyższej wartości lokalu przy ul. (...) wskazywanego przez powódkę, nie zaliczeniu kosztu nagrobka i innych kosztów pogrzebu, niż wykazane przez pozwaną (a więc według wariantu najbardziej optymalnego dla powódki) uznać należało, że powództwo nie było zasadne, bowiem uprawniona powódka otrzymała już należny jej zachówek w postaci uczynionych przez spadkodawczynię darowizn (991 § 1 k.c.), nawet w wysokości wyższej, niż dochodzona pozwem.

Sąd miał też na uwadze zarzut pozwanej dotyczący naruszenia przez powódkę zasad współżycia społecznego, który jednakże – w świetle powyższego – nie miał wpływu na treść niniejszego orzeczenia.

Zważywszy przy tym należy, iż w świetle orzecznictwa, przy ocenie istnienia podstaw do zastosowania art. 5 k.c., należy brać pod uwagę wszystkie okoliczności konkretnego przypadku, zachodzące tak po stronie zobowiązanego, jak i po stronie uprawnionego (tak SA w Szczecinie w wyroku z 22 kwietnia 2009 r. I ACa 459/08 - LEX nr 550912, SN w wyroku z 17 lipca 2009 r. IV CSK 163/09 - LEX nr 527197).

Sąd miał na uwadze, że pozwana i jej najbliższa rodzina zajmowała się spadkodawczynią przed śmiercią, pomagała jej i zapewniła jej mieszkanie jako wyraz wdzięczności za dokonaną przez spadkodawczynię na rzecz pozwanej darowizny lokalu nr (...) znajdującego się przy ul. (...).

Powódka nie została jednak wydziedziczona przez matkę, która uwzględniła ją w testamentie.

Z pewnością, podarowanie powódce przez pozwaną w latach 70. książeczki mieszkaniowej oraz szereg darowizn uczynionych przez matkę i ewentualne nieuwzględnienie tego faktu przez powódkę przy podjęciu starań o zachówek, można zaliczyć do nagannych moralnie, jednakże nie mógł on wywrzeć wpływu na treść orzeczenia.

Mając na uwadze powyższe, orzeczono jak w sentencji.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t. jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 461).